

kommentteihin ja jatkopohdintoihin on luettava teoksele ansioksi. Keskustelu huume-kysymyksistä syvenee, kun siihen tuodaan mukaan erilaisia näkökulmia. Hämeen-Anttilan teos on tässä suhteessa arvokas lisä alan suomenkieliseen kirjallisuuteen. Yhdessä asiassa olin kuitenkin teokseen pettynyt. Kun arabian kielen ja is-

lamin tutkimuksen professori kirjoittaa kirjan huumeista, olin odottanut, että tuo nimenomainen kulttuuripiiri painottuu analyysissa. Nyt islamilaisen maailman kuvaus jää pelkästään avausjaksoon, joka sekin ulottuu vain uuden ajan kynnykselle. Olisi ollut tavattoman mielenkiintoista lukea tilanteen muotoutumisesta uu-

della ajalla ja esimerkiksi siitä, minkälaisien käänteiden ja tulkintojen kautta suvaitsevaisuudesta on päädytty ankariin rangaistuksiin ja jopa huumerikollisten kuolemantuomioihin, kuten esimerkiksi Iranissa. Tämä olisi myös tuonut mielenkiintoisen lisän huumekriminolisoinnin tarkasteluun.

Lama haavoittaa, leikkaukset tappavat

LAURI KOKKINEN

Politiikkavalinnat eivät ole sairauksien välittömiä syitä. Ne eivät kuulu esimerkiksi sydänsairauksien etiologiaan, eivätkä ne selitä esimerkiksi haitallisen stressin yhteyttä sydänsairauksiin. Politiikkavalinnat ovat sen sijaan merkittäviä sairauksien syiden syitä. Ne määrittävät vahvasti esimerkiksi sitä, kenellä on kasvanut riski kokea haitallista stressiä. Kirjassaan *The Body Economic – Why Austerity Kills* David Stuckler ja Sanjay Basu esittävät, että politiikkavalinnat perustuvat näytön sijaan usein ideologioihin. Heille myös leikkaukset edustavat ideologiaa, jonka tietyt intressitahot pyrkivät paikoin esittämään ainoana vaihtoehtona taloudellisessa laskusuhdanteessa tai muussa kriisitilanteessa. Kirjoittajat lupaavat osoittaa, että leikkaukset ovat vain yksi vaihtoehto, ja usein huono sellainen. Näytön he rakentavat historiallisten tapahtumien tarjoamien luonnollisten koeasetelmien varaan, vertaamalla eri po-

litiikkavalintoja ja niiden seurauksia.

Ensimmäiset löydökset koskevat Yhdysvaltojen 1930-luvun lamaa. Stuckler ja Basu perehtyivät ajankohtaa koskeviin kansanterveystilastoihin ja huommasivat, että kuolleisuus ei lama-aikana suinkaan lisääntynyt kaikkialla Yhdysvalloissa. Päinvastoin, osa ihmisistä tuli entistä terveemmiksi. Ratkaisevan eron tekivät New Deal -ohjelmaan kuuluneet laajamittaiset taloudelliset ja sosiaaliset uudistukset, jotka tarjosivat miljoonille laman runtelemille yhdysvaltalaiselle työtä ja asunnon. Stuckler ja Basu löysivät tilastollisesti merkitsevän yhteyden ohjelmaan kussakin osavaltiossa käytetyn rahamäärän ja väestön terveyden paranemisen väliltä. Yhteys säilyi, vaikka useita useita demografisia ja sosioekonomisia tekijöitä vakioidtiin. Ei-kansanterveydellisistä lähtökohdista luotu ohjelma alensi esimerkiksi infektioitautien, lapsikuolleisuuden ja itse-

David Stuckler & Sanjay Basu
*The Body Economic
Why Austerity Kills
Recessions, Budget Battles,
and the Politics of Life and
Death*
Basic Books, 2013

murhien määrän siihen panostaneissa osavaltioissa alemmalle tasolle kuin samalta tasolta läheneissä osavaltioissa, joissa ohjelmaan ei panostettu.

Seuraavat löydökset koskevat Neuvostoliiton hajoamiseen liittyneitä politiikkavalintoja. Venäjän valintaa voidaan Stucklerin ja Basun mukaan nimittää šokkiterapiaksi. Siihen kuului laajamittainen talouden vapauttaminen valtion otteesta sekä mittava yksityistämishjelma, jotka molemmat pyrittiin toteuttamaan huomattavan nopeassa tahdissa, pääosin yhden ainoan vuoden aikana. Šokkiterapian myötä Venäjän bruttokansantuote putosi viidessä vuodessa 30 prosent-

tia, köyhyydessä elävien määrä nousee kaksikymmentäkertaiseksi ja venäläisten miesten elinajanodote putosi yli seitsemällä vuodella. Samankaltainen kehitys koettiin myös muissa šokkiterapian valinneissa entisissä Neuvostomaissa, kuten Kazastanissa ja Kirgisiassa. Sen sijaan oireilta säästyttiin hitaamman muutosvauhdin valinneissa maissa, kuten Puolasassa, Tšekissä ja Valko-Venäjällä. Hitaamman muutosvauhdin maissa kapitalismi sai kirjoittajien mukaan kehittyä rauhassa, eikä siirtymä siten aiheuttanut šokkiterapian kaltaisia kriisejä.

Itä-Aasian talouskriisi 1990-luvun lopulla tarjosi Stucklerille ja Basulle seuraavan luonnollisen koeasetelman politiikkavalintojen vertailemiseen. Alueen maat kokivat kaikki talouskriisin tuoman kolmoisuhkan, eli kasvavan työttömyyden, nousevan ruoan hinnan ja kasvavan velan. Etelä-Korea, Indonesia ja Thaimaa valitsivat kriisin ratkaisemiseksi lainaamisen Kansainväliseltä valuuttarahastolta sekä lainan ehtona olleet mittavat leikkaukset etenkin sosiaali- ja terveystalouteen. Sen sijaan Malesia kieltäytyi lainasta ja sen ehtona olleista leikkauksista. Se tiukensi valuuttalainsäädäntöään kriisin taustalla olleen keinottelun rajoittamiseksi sekä laajensi ruokaturvatoimia ja työttömyysturvaansa. Kirjoittajien analyysien mukaan Malesian valinta olla suostumatta leikkauksiin säästi sen kaikissa kolmessa verrokki-maassa koetuilta aliravitsemus- ja hiv-epidemoilta. Lisäksi Malesia oli ensimmäinen taloudellisilla mittareilla kriisistä toipunut maa sekä ainoa kriisimaista, joka saavutti Kansainvälisen valuuttarahaston asettamat talou-

delliset tavoitteet.

Vuonna 2008 puhjennut talouskriisiin käsittelemisen Stuckler ja Basu aloittavat Islannista. Kalastuksen ja turismin varaan rakentunutta Islannin taloutta puolustettiin 1990-luvun puolivälissä luomalla Reykjavikiin pankkikeskittymä, joka tarjosi veroparatiisin maailman superrikkaille. Lokakuun 2008 jälkeen kaikki maan suuret pankit kaatuivat ja sijoituksia katosi yhden viikon aikana määrä, joka vastasi yhdeksänkertaisesti Islannin kansantuotetta. Kansainvälinen valuuttarahasto tarjosi Islannille romahduksesta selviämiseen mittavaa pelastuspakettia, jonka ehtona oli leikata julkisia menoja 15 prosenttia sekä maksaa ulkomaisille sijoittajille heidän islantilaispankkeihin menettämiään rahoja. Paineen alla islantilaispoliitikot järjestivät asiasta kansanäänestyksen, jossa 93 prosenttia kansalaisista äänesti pakettia vastaan ja se kaatui. Näin ollen Islantilaiset päättivät demokraattisesti olla maksamatta yksityisen pankkieliittinsä ottamia riskejä sekä säilyttää sosiaaliturvansa laajuus ja taso leikkausten sijaan. Kirjoittajien analyysien mukaan islantilaisten terveydessä ei tapahtunut merkittäviä muutoksia kriisin seurauksena ja maan talous lähti vahvaan nousuun jo vuonna 2010.

Toisin kävi Kreikassa. Maatalouden, laivauksen ja turismin varaan rakentunut Kreikka kasvatti 2000-luvun alussa taloutaan rakennusbuumilla, jota kiihdytettiin valtaviin valtionlainojen ja veronalennusten lisäksi EU:n rakennerahastotukien avulla. Loppuvuonna 2008 kansainvälinen talouskriisi puhkasi kreikkalaisen kuplan, ja sa-

amalla maan esittämät talousluvut paljastuivat koko edellisen vuosikymmenen osalta keino-tekoinen. Romahduksesta selvittää Kreikan hallitus hyväksyi Kansainvälisen valuuttarahaston, Euroopan keskuspankin ja Euroopan komission tarjoaman pelastuspaketin. Pakettiin myötä Kreikka sitoutui huomattaviin sosiaaliturvan leikkauksiin, kuten pyrkimykseen leikata terveydenhuoltomenojensa bruttokansantuoteosuuden alle 6 prosenttiin. Stucklerin ja Basun analyysien mukaan leikkausten myötä miesten itsemurhakuolleisuus lisääntyi vuodessa 20 prosenttia, vähintään 60 000 yli 65-vuotiasta jäi ilman tarvitsemaansa hoitoa, maassa puhkesi Euroopan ensimmäinen hiv-epidemia vuosikymmeniin ja imeväiskuolleisuus lisääntyi vuoteen 2011 mennessä 40 prosenttia. Tukipaketin ja leikkausten myötä maan talous ei kuitenkaan lähtenyt toipumaan, vaan valtion velka jatkoi kasvuaan.

Seuraavan koeasetelman tarjosi erilaisen työvoimapolitiikan valinneiden maiden vertaileminen talouskriisin oloissa. Stucklerin ja Basun analyysien mukaan maissa, joissa panostetaan aktiivisen työvoimapolitiikan toimiin – julkisiin työvoimatoimistoihin, koulutusohjelmiin ja tukityöllistämiseen jne. – työttömyyden yhteys mielenterveyslääkkeiden käyttöön ja itsemurhiin osoittautui pienemmäksi kuin maissa, joissa näihin ei panosteta. Työttömyyspiikit eivät heidän mukaansa ole lisänneet itsemurhia lainkaan Ruotsissa, Suomessa tai Islannissa, joissa tukitoimiin käytetään vähintään 200 dollaria henkeä kohti vuodessa. Sen sijaan Italiassa itsemurhakuol-

leisuus lisääntyi 39 prosenttia vuosien 2007 ja 2010 välillä. Yhteys työttömyysasteen ja itsemurhakuolleisuuden välillä osoittautui vahvaksi myös Espanjassa, Kreikassa, Venäjällä ja Yhdysvalloissa.

Isossa-Britanniassa laman jälkeen valitun terveydenhuoltopolitiikan Stuckler ja Basu pyrkivät osoittamaan vahingolliseksi Yhdysvaltojen kautta. Terveydenhuoltoon käytettyä 18 prosentin bruttokansantuoteosuudesta huolimatta yli 40 miljoonaa yhdysvaltalaisista oli lamavuonna 2009 vailla terveysvakuutusta, ja vakuutuksen puute aiheutti noin 35 000 terveydenhuollon keinoin vältettävissä ollutta kuolemaa. Samana vuonna universaalimmaksi rakennettu brittiläinen National Health Service (NHS) säästi kirjoittajien mukaan kansainvälisesti vertaillen eniten ihmiselämiä vähimmällä rahalla, noin 8 prosentin bruttokansantuoteosuudella. Tätä vasten Stuckler ja Basu argumentoivat, että vuonna 2010 Ison-Britannian suurimmaksi puolueeksi nousseen konservatiivipuolueen pyrkimyksessä valtiojohtoisen NHS:n purkamiseen on kyse puhtaasti ideologisesta valinnasta. Näytöksi toteutettujen julkisen terveydenhuollon leikkausten ja yksityistämisen vahingollisuudesta he esittelevät myös vuoden 2010 jälkeen ennätyksellisen alas pudonneen kansalaisten tyytyväisyyden terveydenhuoltoon sekä kohooneet itsemurhakuolleisuusluvut.

Kirjoittajat käyttävät Yhdysvallat-korttia myös Isossa-Britanniassa laman jälkeen valitun asuntopolitiikan vahingollisuuden osoittamiseen. Yhdysvalloissa pakkohuutokaupattavien asuntojen määrä kolminkertaistui vuodesta 2007 kevääseen 2009, ja pelkästään kodittomien alaikäisten määrä nousi yli puoleentoistamiljoonaan. Keväällä 2009 maassa toimeenpantiin mittava tukipaketti asunnottomuuden ehkäisemiseksi, joka paitsi poisti asunnottomuutta keskellä taluskriisiä, myös vähensi sen aiheuttamia sairaalahoitajaksoja ja muita kustannuksia. Esimerkiksi Philadelphiassa jokainen asunnottomuudesta eroon päässyt säästi kaupungille neljätuhatta dollaria yli tukeen käytettyjen kustannusten. Isossa-Britanniassa kodittomien osuus väestöstä oli vuonna 2007 alle puolet siitä mitä se oli Yhdysvalloissa, eikä kodittomuus lisääntynyt merkittävästi taluskriisin myötä vuoden 2009 loppuun mennessä. Sen sijaan vuonna 2010 toteutettujen sosiaaliturvaleikkausten myötä asunnottomuus kasvoi nopeassa tahdissa lähes kolmanneksen. Kuten terveydenhuoltouudistuksen kohdalla, leikkauspäätös oli Stucklerin ja Basun mukaan puhtaasti ideologinen.

Kaiken kaikkiaan kirjoittajat onnistuvat historiallisia tapahtumia erittelemällä osoittamaan, että politiikkavalintojen kansanterveydellisiä seurauksia ei aina välttämättä edes pyritä

arvioimaan parhaan saatavilla olevan osaamisen ja todistusaineiston avulla. Kirja onkin mielestäni merkittävä puheenvuoro demokraattisempaa sosiaali- ja terveyspolitiikkaa peräävässä yhteiskunnallisessa keskustelussa. Keskustelussa, joka haastaa kansalaiset vaatimaan näyttöä politiikkavalintojen perusteista ja seurauksista, jotta valintojen tekijöitä voidaan aidosti vastuuttaa valinnoistaan.

Kirja kuitenkin tuskin kääntää niiden päitä, jotka uskovat sosiaaliturvan ja julkisen sektorin minimoimisen olevan pidemmällä aikavälillä paras valinta. Ensiksikin kirjoittajien argumentit leikkausten terveysvaikutuksista pohjaavat heidän kymmeniin yleislääketieteen ja kansanterveystieteen alan vertaisarvioituissa tiedelehdissä julkaisemiinsa tutkimusraportteihin. Sen sijaan pitkälle menevät päätelmät leikkausten talousvaikutuksista perustuvat monilta osin kirjassa esitettyihin lyhyen aikavälin kattaviin hajontakuvioihin, eivätkä Stuckler ja Basu tuo lainkaan esiin heidän kanssaan eri mieltä olevien käyttämää taloustieteellistä näyttöä (tai sen puutetta), vaan tyytyvät varjonyrkkeilyyn omilla keveillä aseillaan. Toiseksi – ja ennen kaikkea – uskossa minimaaliseen sosiaaliturvaan ja julkiseen sektoriin on kyse nimenomaan uskosta. Sitä on vaikeaa horjuttaa tieteellisellä näytöllä, oli näyttö kuinka kovaa tahansa.